

УДК 37.03:378.147

Михайлова Ю.О.

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник науково-дослідної
лабораторії з проблем організації навчального процесу
заочного та дистанційного навчання ННІЗДН ХНУВС

Шляхи підвищення мотивації до використання дистанційних технологій навчання у вищих навчальних закладах системи МВС України

Під час висвітлення основних шляхів підвищення мотивації до використання дистанційних технологій навчання у вищих навчальних закладах системи МВС України розкрито сутність поняття «мотивація» та її складових елементів та визначено основні кроки, які повинен застосувати викладач вищого навчального закладу системи МВС України для підвищення мотивації до використання дистанційних технологій навчання.

Ключові слова: *дистанційна освіта, дистанційні технології навчання, мотиваційні фактори, мотивація навчання, підвищення мотивації, вищі навчальні заклади системи МВС України.*

При освещении основных путей повышения мотивации к использованию дистанционных технологий обучения в высших учебных заведениях системы МВД Украины раскрыта сущность понятия «мотивация» и ее составных элементов, а также определены основные шаги, которые должен применить преподаватель высшего учебного заведения системы МВД Украины для повышения мотивации к использованию дистанционных технологий обучения.

Ключевые слова: *дистанционное образование, дистанционные технологии обучения, мотивационные факторы, мотивация обучения, повышение мотивации, высшие учебные заведения системы МВД Украины.*

Стрімкий розвиток інформаційних технологій та глобальна інформатизація суспільства безумовно породжує зміни в усіх сферах діяльності людини. Такі зміни, у першу чергу, торкнулися процесу набуття знань людиною, появою нових можливостей отримувати інформацію та використовувати її на практиці. Йдеться про появу прогресивних форм та методів навчання, а саме найбільш затребувану на сьогоднішній день дистанційну форму навчання.

Як відомо, дистанційне навчання покликане допомогти в глобальному освітньому просторі, воно виступає як ефективне доповнення традиційних форм освіти, як засіб часткового вирішення її нагальних проблем [1]. Така форма навчання стає найбільш перспективною та витребуваною оскільки має низку суттєвих переваг перед традиційними формами навчання, і навіть лише використання елементів, чи окремих дистанційних технологій в традиційних формах навчання підвищує продуктивність освітньої діяльності.

Постановка проблеми. Не викликає заперечень той факт, що головним елементом будь-якої системи навчання є мотивація та особиста відповідальність людини, яка навчається, – саме ці елементи забезпечують високу результативність навчання. Однак, говорячи про дистанційне навчання, мотиваційні фактори стають ключовими, відсутність яких ставить під сумнів навіть не результат навчання, а взагалі можливість розпочати сам процес навчання та дійти до його логічного завершення – отримати диплом, спеціальність, професію і т. ін.

Тобто, мотивація стає найголовнішою рушійною силою у формуванні майбутнього спеціаліста і професіонала. Тому, особливо важливим є питання про шляхи підвищення мотивації освітньо-професійної діяльності.

Стан дослідження. Мотиваційний аспект навчання досліджується і обговорюється у наукових колах як у вітчизняній науці, так і за кордоном. Для визначення шляхів підвищення мотивації до використання дистанційних технологій навчання важливими є праці таких авторів, як С. В. Бобровицька, Л. І. Божович, Н. П. Волкова, О. В. Гилюн, А. І. Гебос, Є. П. Ільїн,

В. Я. Кикоть, В. Г. Леонтьєв, А. К. Маркова, М. В. Матюхіна, В. В. Полянська, А. О. Реан, О. Б. Тарнопольський, В. А. Якунін та ін. Проте питання підвищення мотивації до використання дистанційних технологій навчання у вищих навчальних закладах системи МВС України досі залишається поза увагою науковців. Тому, **мета** статті полягає у визначенні основних шляхів підвищення мотивації до використання дистанційних технологій навчання у вищих навчальних закладах системи МВС України.

Актуальність нашого дослідження полягає у тому, що дистанційне навчання набирає оберти і виходить на той етап розвитку, коли починає конкурувати із традиційними формами навчання (очною та заочною). Саме дистанційне навчання є тією продуктивною формою, у якій використовуються традиційні та специфічні методи, засоби і форми навчання, засновані на комп'ютерних та телекомунікаційних технологіях. Окрім того, дистанційні технології навчання стають подекуди незамінними, оскільки, лише за допомогою них будується логічна та ефективна система навчання, яка дозволяє працівникам органів внутрішніх справ отримувати необхідні професійні знання без відриву від служби і основного місця роботи. Важливим у такому випадку для вищих навчальних закладів системи МВС є саме побудова логічної, цілком обґрунтованої та сприйнятної системи мотивів та спонукань, до використання дистанційної форми навчання.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж визначитися із основними шляхами підвищення мотивації до використання дистанційних технологій навчання у вищих навчальних закладах системи МВС України, дамо визначення поняттю «мотивація» та її складової – мотиву.

Вперше слово «мотивація» вживає у науковий обіг А. Шопенгауєр у статті «Чотири принципи достатньої причини» (1900-1910), після чього термін остаточно увійшов у психологічний ужиток для роз'яснення причин поведінки людини та тварин. В даний час мотивація як психічне явище трактується нарізно. В одному випадку – як сукупність факторів, що підтримують і направляють, таким чином визначачи поведінку (К. Мадсен;

Ж. Годфруа), в іншому випадку – як сукупність мотивів (К. К. Платонов), у третьому – як спонукання, що викликає активність організму і визначає її направленість. Крім того, мотивація розглядається як процес психічної регуляції конкретної діяльності (М. Ш. Магомед-Емінов), як процес дії мотива і як механізм, що визначає виникнення, напрямок і засоби реалізації конкретних форм діяльності (І. А. Джідарьян), як сукупна система процесів, що відповідають за спонукання і діяльність (В. К. Вілюнас) [2, с. 65].

З нашої точки зору, мотивація все ж таки являє собою сукупність факторів та мотивів, які спонукають людину до певних дій з метою отримання бажаного результату. Тобто, мотив є складовою поняття «мотивація», і є тією рушійною силою, яка здатна активізувати і спонукати людину до певних дій.

Також у даному визначенні, крім мотиву, ми відокремлюємо поняття факторів, оскільки вважаємо, що мотив – це те, що породжується у самій людині, та відображає її потреби, а фактори – це внутрішні та зовнішні складові, які обумовлюють породження мотиву.

Якщо йдеться саме про мотивацію до навчання, слід говорити про низку факторів, які обумовлюють породження мотиву до навчальної активності. До внутрішніх факторів можна віднести бажання, інтереси, прагнення, ідеали, цілі, потреби, звички, тощо. До зовнішніх факторів, з нашої точки зору, необхідно відносити ті, які впливають на людину ззовні, без його волі та бажання.

Вважаємо, що серед зовнішніх факторів особливе місце займають стереотипи, які склалися у сім'ї та суспільстві. Найбільш розповсюдженим стереотипом – є стереотип щодо необхідності мати вищу освіту, а завдяки цьому бути більш успішним та отримати більш престижну роботу з високою зарплатнею. Цей стереотип у свою чергу, породжує відчуття обов'язку отримати диплом про вищу освіту. Крім того, це може бути такий фактор, як виникнення групових інтересів, коли оточення (друзі, члени родини) мають

єдині захоплення, професію, або зацікавленість у певній сфері знань та бажання отримати додаткові знання у цій галузі.

У породженні мотиву до навчання певну роль може відіграти такий фактор, як випадковість, коли людина випадково дізналась про можливість отримати освіту без значних затрат часу, сил, коштів тощо.

Слід зазначити, що чим більше факторів, зовнішніх та внутрішніх, будуть впливати на людину, тим скоріше формуються мотиви, а відповідно вище буде рівень мотивації та активності.

Однак, досліджуючи питання підвищення шляхів мотивації до використання саме дистанційної форми навчання, необхідно чітко уявляти, що дистанційне навчання вимагає більш високої активності, автмотивації та самоконтролю, що значно відрізняє його від традиційних форм навчання, де процеси підвищення мотивації вже є сталими та зрозумілими.

У свою чергу, розв'язання проблеми підвищення мотивації до використання дистанційних технологій навчання у вищих навчальних закладах системи МВС України вимагає нових підходів. Це у першу чергу пов'язано із самим сприйняттям людиною такої форми навчання та поінформованістю про її специфіку та переваги.

На жаль, протягом багатьох років в Україні не було однозначного уявлення про дистанційне навчання. Причиною тому були різні підходи до його організації у різних навчальних закладах. Були (на жаль, це не виняток і в теперішній час) негативні приклади низькопробні реалізації дистанційного навчання. Це вплинуло на сприйняття суспільством такої форми навчання [3].

Тому, по-перше, для підвищення мотивації до використання дистанційних технологій навчання у вищих навчальних закладах МВС України, з нашої точки зору, необхідна певна підготовча та роз'яснювальна робота. Це спільна робота державних органів освіти, шкіл, вищих навчальних закладів системи МВС України і навіть всієї системи органів внутрішніх справ, яка зацікавлена у високопрофесійних кадрах, які мають вищу освіту і

які здобули її завдяки сучасним інформаційним технологіям, власними зусиллями без відриву від роботи.

Результатом такої «рекламної» роботи повинно стати сприйняття дистанційної форми навчання, як найбільш сучасної, прогресивної, доступної, тобто, такої, яка має низку суттєвих переваг перед традиційними формами навчання. І, як наслідок – подальший розвиток внутрішньої мотивації до навчання, самовизначення та самореалізації, оскільки, за думкою зарубіжних колег, для розвитку мотивації навчання онлайн (дистанційного навчання) провідну роль відіграє теорія самовизначення.

Теорія самовизначення – це сучасна теорія мотивації, яка побудована на фундаментальному принципі автономії учня. Така теорія стверджує, що всі люди мають внутрішню потребу самовизначитися або стати самостійним (тобто здійснювати діяльність і самоконтроль), а також, щоб відчувати себе компетентними (тобто здатними) і з'єднаними (тобто пов'язаними з іншими) по відношенню до свого оточення. Теорія самовизначення заявляє, що, якщо умови навколишнього середовища підтримують самостійність індивіда, то мотивація до самостійного навчання буде розвиватися краще [4].

Таким чином, наступним етапом для підвищення мотивації є створення умов здатних підтримати самостійність індивіда, стимулювати інтерес до навчання, і на цьому етапі провідну роль відіграє вищий навчальний заклад, і саме його викладачі.

Зазначимо, що як правило, кандидати на вступ на навчання до вищих навчальних закладів системи МВС роблять свій вибір не випадково, а виважено, ґрунтуючись на сімейних традиціях, чи, як то кажуть «за покликом», заздалегідь знаючи про всі нюанси навчання у такому навчальному закладі, тому, позитивним у підвищення мотивації до навчання може стати саме цей аспект. Оскільки, з точки зору дослідників-педагогів і психологів, підвищити мотивацію студентів до навчання у вузі можливо, насамперед, тоді, коли студент цілеспрямовано обрав спеціальність, на терені якої він надалі хотів би працювати [5].

Окрім того, слід пам'ятати – використання інтернет–технологій у навчанні вже саме по собі активізує мотивацію, додаючи до роботи курсанта (студента, слухача) дослідницького аспекту, сприяє подоланню психологічних бар'єрів при засвоєнні комп'ютерних технологій. Найважливішим є те, що процес навчання з використанням мереж стає захоплюючим, розвивається творча основа курсанта (студента, слухача).

Однак, не зважаючи на всі ці позитивні аспекти, для розвитку і підвищення мотивації до використання дистанційних технологій навчання у вищих навчальних закладах системи МВС, для підтримки зацікавленості та первинного інтересу необхідно докласти зусиль і викладачеві.

Серед основних кроків, які повинен застосувати викладач вищого навчального закладу системи МВС України для підвищення мотивації до використання дистанційних технологій навчання є:

- стимулювання зацікавленості своїм предметом, обґрунтованість та переконливість у користі тих знань, фактів, навичок, які викладач передає курсанту (студенту, слухачу), а саме надання можливості курсанту (студенту, слухачу) переконатися, що отримані знання можуть бути успішно застосовані на практиці;

- налагодження якісної взаємодії та стійкого зв'язку між курсантом (студентом, слухачем) та викладачем, шляхом спільного вирішення проблем, обговорення різних питань, організації дискусій, розгляд різних ситуаційних завдань;

- впровадження ефективної системи контролю та оцінювання знань;

- мотивація особистим прикладом – доброзичливе ставлення до оточуючих, пунктуальність, відповідальне ставлення до роботи, чесність, тощо;

- формування позитивного ставлення до майбутньої професії, шляхом підтримки та схвалення обраної спеціальності, акцентування уваги на важливих професійних компетенціях і специфічних питаннях тощо.

Однак слід пам'ятати, що однією із особливостей дистанційного навчання є дещо обмежене безпосереднє спілкування з викладачем, тому виникає необхідність у підсиленні інших компонентів мотивації, таких як: наведення яскравих прикладів, впровадження цікавих форм роботи, розробка зовні привабливих для мотивації студентів матеріалів (з використанням ілюстрацій, відкритих та цікавих питань тощо), застосування механізмів розвитку навичок, налагодження роботи у співробітництві тощо.

Варто зазначити, що для більш успішної участі в дистанційних курсах викладачам пропонується дотримуватися таких рекомендацій:

- мати чітке уявлення про вимоги часу, про очікування від курсу;
- навчити студентів вчитися дистанційно;
- бути зразком доброї участі у курсах;
- бути готовим пом'якшити вимоги курсу при необхідності;
- зв'язатися зі студентами, які не беруть участь у дистанційному курсі і запросити їх до участі;
- створити теплу, затишну і безпечну атмосферу для участі [6, с. 77-78].

У подальшому всі ці прийоми дозволять зрозуміти курсанту (студенту, слухачу) переваги дистанційного навчання.

Висновок. Можна стверджувати, що від того наскільки буде зрозумілою структура курсу, які саме елементи курсу будуть використані для формування знань та вмінь, як викладач буде мотивувати студентів, яким чином буде організовано систему контролю та оцінювання знань, від активності та зацікавленості самого викладача буде залежати успішність курсу.

Пошук шляхів підвищення мотивації до використання дистанційних технологій навчання у вищих навчальних закладах системи МВС України є актуальною проблемою, яка потребує своєчасного вирішення, оскільки дистанційне навчання стає невід'ємною складовою освітнього процесу у всіх

вищих навчальних закладах України. На сьогоднішній день існує безліч можливостей та технологій для підвищення мотивації до навчання, однак єдиної універсальної чи найбільш ефективною немає. Досить багато чинників (мотивів, факторів) впливають на бажання та спонукання до навчання. Однак вищі навчальні заклади системи МВС та їхні викладачі повинні докласти максимум зусиль для того, щоб підтримати інтерес, зацікавленість кожного, хто бажає здобути вищу освіту за допомогою дистанційних технологій навчання та досягти намічених цілей.

Список використаних джерел:

1. Денисенко В. І. Дистанційне навчання в навчальних закладах: потреба чи неминучість? [Електронний ресурс] / Денисенко Віта Іванівна // Ліцей «Універсум» : [сайт]. 24 берез. 2015 р. – Режим доступу : <http://www.universum.kiev.ua/index.php/2009-09-18-12-57-46/2015-03-24-13-40-00/205-2015-03-24-14-03-16.html>
2. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы : [учеб. пособие] / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2003. – 512 с. – (Мастера психологии)
3. Коровайченко Ю. Дистанційна освіта – це сучасно [Електронний ресурс] / Юрій Коровайченко, Анатолій Васильєв // Освіта України. – 2013. – №24. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/comments/17415-distantiynenavchannya--tse-suchasno.-gazeta-osvita-ukrayini--24-vid-17.06.2013>
4. Ляшенко І. В. Розвиток мотивації студентів до дистанційного навчання у вищій школі / Ляшенко Ірина Володимирівна // Освітологічний дискурс. – 2015. – № 1. – С. 150-157. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/osdys_2015_1_16.pdf
5. Эррера Л. М. Мотивация к эффективному обучению: позиции студентов и педагогов [Електронний ресурс] / Эррера Лариса Михайловна, Афанаскина Ольга Евгеньевна // Теория и практика общественного развития. – 2014. – № 4. – С. 67-69. – Режим доступу:

<http://cyberleninka.ru/article/n/motivatsiya-k-effektivnomu-obucheniyu-pozitsii-studentov-i-pedagogov#ixzz3lhHeOCvD>

6. Rena M. Palloff, Keith Pratt Building learning communities in Cyberspace : Effective strategies for the online classroom / Rena M. Palloff, Keith Pratt. – San Francisco : Jossey-Bass, 1999. – 292 p.